

Martin Ugalde, beti zintzo eta kementsu

Martin Ugalderi hurbildik jarraitu dionak badaki beti izan dela gizon zintzo eta kementsua. Horregatik, posez hartu da ekainaren 28an bere sorterri duen Andoainen Rikardo Arregi kazetaritza sari antolatzaileek eskaini dioten omenaldia.

Martin, mutiko zelarik hartu zuen 1936ko gerrateak, eta adin hortako beste asko bezala, zenbait urtez familiaz zatiturik no-raezean ibili beharra izan zuen.

Lehenik, Donibane-Garaziko egotaldian Euskal Herriaren beste aurpegi bat ezagutzeko aukera izan zuen, sasimuga horren bestaldeko anaiena hain zuzen. Gero, bere herrira itzultzean, ez zuen aurkitu gurasorik, ez eta gogozko girorik. Frankismoaren denbora ilunak ziren. Geroago joan zen herbesteturik zituen gurasoekin Venezuelan elkartzera.

Ibilerok ondo aprobetxatzen jarraitu zuen, lana eta ikasketak eten gabe jarraituz, Chicago-ko Northwestern Unibertsitatean kazetaritzan graduatu arte. Caracasera itzuli eta Creole Petroleum Corporation-en *El Farol* zeritzan

aldizkariaren zuzendaritzan aritu zen.

Horrez gainera, han bertan zenbait liburu argitaratu zituen 1956tik 1966ra bitartean. Horieta-ko batzuk sarituak gainera. Hango giroari loturiko gaiekin ipui eta kontakizunak, humanista handien erara azalduz, *Un real de sueño sobre un andamio* (1957), *La semilla vieja* (1958) *Las manos grandes de la niebla* (1964) eta abar. Edo Meridako Unibersidad de los Andes-ek argitaratu zion *Cuando los peces mueren de sed* (1963). Garai haietan hain urri ginen euskal idazleok elkarrengan genuen harremanagatik eskuizkribuzko eskaintzaz igorri zizkidan eta liburu horiek arretaz irakurri nituen.

Erderazko liburuokin goi mailetako ospea hartu zuen Martin Ugaldek, baina inoiz ez zen ahaztu bere herriaz eta bereziki bere hizkuntzaz, zeren aldi berean euskaraz ere idazten bai zuen.

Gainera, Ana Mari emaztearen laguntzaz, aberritik urrun, seme-alabai euskaraz irakatsi zien.

Gure hizkuntzaz kezkatuturik *Unamuno y el vascuence* (1966)

saiaera argitaratu zuen. Baina, esan bezala, ordurako euskal literaturaren alorrean bideak urratu zituen. Adibidez, hor ditugu lekuko, besteak beste, *Iltzaileak* (1961), gure herri eta hizkuntzarekiko gertakariz *Ama gaxo dago* (1963), *Gurpegin aspaldi gertatua* (1965) deritzan antzerkia eta *Umeentzako kontuak* (1966).

Han era egokian bizitzeko aukera lortua zuen maila hura berta-behera utzita aberri minak ekarri zuen; hirurogeitagarren hamarkada bukatzean, Hondarribia bizilekutzat hautatuz. Hainbeste liburu eta aldizkari igorri zizkidan Martin orduan ezagutu nuen pertsonalki, Rikardo Arregiren hiletetan hain zuzen eta handik laster bisitatu nindun Eibarren. Elkarriketa lasai eta atsegina erabili genuen, bereziki euskara idatzian batasunari buruz.

Hemen ere kementsu aritu zen idazten, baina oraingoan kasik dena euskaraz, batez ere *Zeruko Argia* astekari hartan. Garai hartako elkarriketa eta zenbait idazlan bilduak ditu *Batasun eta zatiketen artean* (1989) deritzan liburuan, geroztik idatzi zituen zenbait lan itsatsiz.

Ohartzen zen euskarazko irakulegoaren urritasunaz eta suspertzeko bultzagarri izango ziren erderazko lanak ere premiagarri iruditu zitzaizkion eta hara hor, 1974. urte berean, non argitaratu zituen *Hablado con los vascos* elkarriketa lana eta *Síntesis de la historia del país Vasco*. Biak laster berrargitaratuak, bigarren hori

ordea, hiru aldiz urte berean eta 1977an berriz euskarazko itzulpezez.

Baina guzi horren ordaintzat eskergeitza ezagutu zuen. Hemen oraindik ez baitzen euskaltzale batentzat ere giro leunik eta beste bake gizon batzuk bezala, larritsunak leporatuz, hemendik Donibane-Lohitzunera alde beharrean agertu zen. Zorionez, berriz itzuli zitzaigun hiri honetara, lehen bezain kementsu lanean jarraitzeko.

Geroztiko euskal lan batzuk sarrituak eta berrargitaratuak izan ditu, aspaldi ez dela *Pedrotxo* eleberria bezala.

1993ko maiatzaren 28an, Euskaltzaindiak, ohorezko euskaltzain izendatu zuen. Ondo irabazia, bere emaitza onagatik.

Deia egunkariaren sortzaileetarikoa eta bere zuzendariorde izana da. Jaurlaritzako Kultura Sailaren buruorde ere izan zen eta euskararen suspertze lanean ondo gogoan izango dute euskal idazleek beraiei legez dagokioen eskubidea gordetzeko prestatu zuen plangintza, orain betetzen ez dena. Beti jokatu bai du gaztetzatik zintzo aukeratu zuen bide garbia, zuzentasunak eraginik eta ez bestek.

Gero *Euskaldunen Egunkaria*-ren sorkuntza bultzatu zuen eta egunkari horren kontseiluko buru jarraitzen du.

Eta orain jaioterri duen Andoainen egin zaion omenaldia ondo merezia benetan. Zorionak! Martin.

Juan San Martin